

Plan pwoteksyon⁶

Lè yon fanm prepare yon plan pwoteksyon, sa ede li reflechi sou jan li kapab pwoteje tèt li si yon moun ta vin fè vyolans sou li. Ou dwe poze pasyan an kesyon pou li vini ak lide pa li sou kijan li kapab pwoteje tèt li. Se pa ou ki pou di li sa pou li fè. Men kèk egzanp ou kapab ba li, si li bezwen:

- Yon fanm kapab kenbe yon valiz pou sere dokiman enpòtan, kle, lajan ak rad derechanj, pou sizoka li bezwen kite kay li an vitès, san pèdi tan. Mande pasyan w lan si genyen kote lakay li li te ka sere yon valiz konsa, oubyen konseye li sere li kay yon moun li fè konfyans, tankou yon fanmi, yon vwazen, oubyen yon zanmi.
- Yon fanm kapab pale ak yon moun nan vwazinaj li sou pwoblèm vyolans l ap konfwonte a, men moun sa a dwe pare pou pote li sekou lè li tande genyen kont nan kay la. Si pasyan an pa vle pale ak vwazen li sou pwoblèm vyolans l ap sibi, poutèt li wont sa moun ka di sou li, mande li kay ki moun li kapab ale si li gen yon ijans.
- Pasyan an kapab genyen yon siyal oubyen yon pawòl sekrè ak pitit li, ak vwazen, ak fanmi, oubyen ak zanmi, yon fason pou yo kapab konnen lè yo dwe al chèche sekou ann ijans.
- Si yon gason k ap viv ak yon fanm antre lakay li tou move, fi a kapab rete tou pre pòt la pou li ka sove byen fasil, epi rete lwen nenpòt bagay danjere gason an ta ka sèvi pou frape li, oswa blese li.
- Yon fanm k ap prepare yon plan pou li sove kite kay li, travay li, oubyen lòt kote, kapab idantifye yon kote pou l ale pou moun l ap viv avè l la pa ka jwenn li.

Lè rezilta tès VIH/SIDA gason an ak pa fi a diferan

Lè rezilta tès VIH/SIDA yon fanm pa menm ak pa mari li, oswa menaj li (kidonk youn nan yo teste pozitif, epi lòt la teste negatif), se yon difikilte an plis nan desizyon fi a pou li pataje rezilta tès li a ak misye a. Anpil nan vyolans sou fanm ki fèt lè fi a kominike rezilta tès li a ak mari li, oswa menaj li, se nan ka fi ak gason ki genyen rezilta tès yo diferan vyolans sa a fèt. Pa bliye sa yo:

- Si fi a teste pozitif epi gason an teste negatif, misye kapab genyen tandans di fi a te ba li zoklo, epi sa ap mete manmzèl nan gwo danje pou li sibi plis vyolans toujou.
- Si fi a negatif epi gason an pozitif, misye kapab genyen rayisans pou fi a pou sa, epi fè vyolans sou li.
- Pasyan w lan kapab pa reyalize si rezilta tès VIH/SIDA diferan ak pa mari li, oswa menaj li, sa ka ogmante danje pou li sibi vyolans. Ede li konprann sa byen, epi fè li konnen chwa a nan men li. Se li ki pou deside si l ap kominike rezilta a, ki lè, kijan, ki kote. Li kapab deside rete tann jis lè li santi li pi an sekirite pou fè sa. Menm jan tou, li kapab deside pa kominike rezilta a.
- Nan ka rezilta tès VIH/SIDA pasyan an diferan ak pa misye a, kit rezilta fi a negatif, kit li pozitif, ou dwe pale avèk li sou teknik negosyasyon kapòt, sitou si li deside pa di misye a rezilta tès li a.

Sa pou ou FÈ ak sa pou ou PA FÈ

Lè w ap pale ak pasyan kawonnselling sou koze vyolans sou fanm

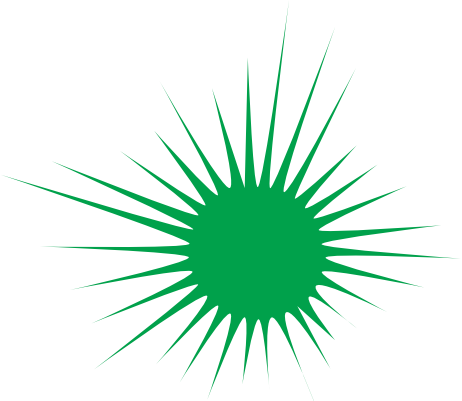
FÈ:

- Aji ak respè ak pasyan an, ba li tout atansyon w lè w ap koute li, montre li ou santi soufrans li. Lè ou fè sa, sa kreye yon anbyans kote kapab genyen plis konfyans ant li menm avèk ou.
- Toujou fè li sonje li pa responsab zak vyolans lan, epi li pa merite sa ditou.
- Pran danje li santi a oserye, pa neglije, oswa minimize sa.
- Toujou fè sesyon kawonnselling avan pasyan an pran yon tès VIH/SIDA, pou ede li reflechi alavans sou konsekans ki ta kapab genyen sizoka tès la pozitif. Brase lide, epi fè je de wòl sou jan li pral kominike rezilta a bay misye a, si se chwa li sa.
- Si toule 2 vini ansanm (fi a ak gason an) pou fè yon tès, fè sesyon kawonnselling pou yo chak, apa. Se nan sesyon w ap fè ak fi a ou pral eseye detèmine si se ak tout libète li li chwazi vin fè tès la, oswa si se anba presyon lòt moun.¹
- Respekte chwa pasyan an pou li kominike rezilta li a, ou non. Se li ki konnen sa ki pi bon pou li.¹⁰
- Pale avèk li sou koze sipò pou devwale:
 - Pasyan an kapab retounen nan klinik la ansanm ak mari li, oswa menaj li, pou li kapab kominike rezilta li a devan yon ajan sante. Prezans ajan sante a ap pèmèt sa fèt pi trankil, epi fi a ka pi an sekirite.
 - Ou kapab ede pasyan an chwazi yon zanmi, oswa yon fanmi, ki kapab prezan kay manmzèl lè l ap kominike rezilta tès la ak mari li, oswa menaj li.
 - Fè li fè je de wòl pou li pratike jan li pral kominike rezilta a ak misye a. Konsa li ap pare pou plizyè reyaksyon posib misye a kapab genyen.

- Refere pasyan an bay lòt sèvis ki ap itil li nan zòn nan. Konsa l ap agrandi baz sipò li.
- Ou dwe verifye ki sèvis egzakteman y ap ofri kote w ap refere pasyan w lan, epi ki nivo kalite yo.
- Kontinye ofri pasyan an sèvis kawonnselling ak diferan kalte sipò li bezwen, selon sa ki disponib nan klinik ou epi nan zòn ou an.

PA FÈ:

- Pa blame pasyan an pou vyolans li sibi a.
- Pa panse l ap kapab jwenn sipò ak sèvis li bezwen, pou kont li, apre ou fin ba li esplikasyon yo.
- Pa pale sou koze rezilta tès VIH/SIDA pasyan w lan ak mari li, oswa menaj li, si li pa ba ou otorizasyon pou sa. Pa menm louvri yon konvèsasyon sou sijè a, san li pa di w aklè li dakò ak sa. Sa ta ka mete lavi li an danje.⁸
- Pa fòse pasyan w lan kominike rezilta tès VIH/SIDA li a ak pèsonn.¹⁰
- Pa pale sou koze vyolans sou fanm ak pasyan w lan devan mari li, oswa menaj li, ni devan lòt moun.
- Si misye a vini pou fè tès ansanm ak fi a, pa fè sesyon kawonnselling ansanm ak tou 2 an menm tan, fè sesyon ak yo chak apa.¹
- Si fi a pa ba w otorizasyon, pa rele ni pale ak lapolis sou ka li.
- Pa dikte pasyan an sa pou li fè. Li mèt tèt li. Montre li tout posiblite chwa ki disponib pou li, epi ede li fè pwòp chwa pa li de preferans.

Referans

1. World Health Organization. (2006). *Addressing violence against women in HIV testing and counseling: meeting report*. Geneva: World Health Organization.

2. Heise L., Ellsberg M. and Gottenmoeller M. (1999). *Ending violence against women, Population Reports*, Johns Hopkins University School of Public Health Center for Communication Program L(11).

3. Maman S., Campbell J., Sweat M.D., and Gielen A.C. (2000). *The intersections of HIV and violence: directions for future research and interventions*. Social Science and Medicine, 50, 459-478.

4. The Global Coalition on Women and AIDS and WHO. (2004). *Intimate Partner Violence and HIV/AIDS. Violence against women and HIV/AIDS: critical intersections*, Information Bulletin Series, No. 1.

5. Bott S., Guedes A., Claramunt M.C., Guezmes A. (2004). *Improving the health sector response to Gender-Based Violence: A Resource manual for health care professionals in developing countries*. New York: International Planned Parenthood Federation, Western Hemisphere Region.

6. Velzeboer M., Ellsberg M., Arcas C.C., Garcia-Moreno C. (2003). *Violence Against Women: The health sector responds*. Occasional Publication No. 12. Washington D.C.: Pan American Health Organization.

7. UNAIDS, UNFPA, UNIFEM. (2004). *Women and HIV/AIDS: Confronting the crisis*. Geneva: UNAIDS/UNFPA/UNIFEM.

8. UNAIDS. (2006). *Report on the global AIDS epidemic*. Geneva: Joint United Nations Programme on AIDS.

9. King E., Wagman J., Namatovu F., Kiwanuka D. and Maman S. (2007) *HIV and Violence Against Women: A Collaborative Effort to Develop Counseling Tools in Rakai, Uganda*. Poster Presentation at 34th Annual International Conference on Global Health. Washington D.C.

10. Maman S., Mbwambo J., Hogan M., Kilonzo G., Sweat M., Weiss E. (2001). *HIV and Partner Violence: Implications for HIV Voluntary Counseling and Testing Programs in Dar es Salaam, Tanzania*, Horizons, Population Council.

11. Family Health International & Youthnet. (2005). *HIV counseling and testing for youth: A Manual for providers*. Arlington: FHI.

12. USAID. (2010). *Haiti HIV/AIDS Health Profile*. Tire nan dat 7 Me 2012 sou http://www.usaid.gov/our_work/global_health/aids/Countries/lac/haiti.pdf

Gid entèvyou sou VIH/SIDA

Objektif ti gid sa a se pou ede w abòde koze vyolans sou fanm ak VIH/SIDA ak pasyan kawonnselling ou yo. Gid la ap pèmèt ou ba yo sipò lè yo santi yo an danje, lè yo sibi vyolans, oubyen si yo genyen viris VIH/SIDA.

POUKISA nou dwe pale ak pasyan kawonnselling yo sou vyolans sou fanm ak jan li makonnen ak VIH/SIDA?

- Vyolans se yon vyolasyon dwa moun ki grav anpil, epitou se youn nan pi gwo pwoblèm sante piblik nan lemonn.¹
- Toupatou sou latè, sou chak 3 fanm, gen youn ki sibi vyolans.²
- Vyolans sou fanm kapab ni kòz ni konsekans enfeksyon VIH/SIDA.^{3, 4, 5}
- Fanm ki sibi vyolans pi an danje pou yo pran enfeksyon VIH/SIDA, epi fanm ki teste pozitif pou VIH/SIDA pi an danje pou yo sibi vyolans nan men mari yo, oswa menaj yo.^{6,7}
- Ann Ayiti, jèn fi ki nan laj ant 15 a 24 tran genyen plis pase 2 fwa plis risk pou yo enfekte ak VIH/SIDA pase jèn gason ki nan menm laj ak yo.¹²

KIJAN pou komanse yon konvèsasyon^{5,6}

Ti pawòl pou prepare konvèsasyon an
Anvan ou kòmanse poze moun nan kesyon sou koze vyolans, ou dwe prepare li pou pèmèt li dispoze pou sijè k ap vini an, epi pou li alèz pou li pale fran ansanm avèk ou. Ou kapab di, pa egzanp:

“Mwen toujou poze pasyan m yo kalite kesyon mwen pral poze ou yo, paske m konnen genyen anpil fanm ki gen dwa krenn reyaksyon mari yo, oswa menaj yo, si yo deside fè yon tès VIH/SIDA, oubyen si yo bay misye a rezilta tès la.”

Kesyon
Ou mèt sèvi ak kesyon sa yo kòm gid nan konvèsasyon an:

- Èske ou ta santi ou alèz pou w ta di moun ki ansanm avè w la ou t al fè yon tès VIH/SIDA? Èske sa ta fè l fache?
- Èske ou panse li konnen deja?
- Èske moun ki ansanm avè w la pa janm blese w? Èske li pa janm ba w kalòt, kou, kout pwen, kout pye, oubyen menase w? Èske li pa janm fòse w fè bagay avè l?
- Èske ou konnen si misye a genyen VIH/SIDA, oubyen si li pa genyen li?
- Menm si ou poko fè tès VIH/SIDA a, kidonk ou poko konnen ki rezilta ou ta jwenn, men imajine ou fin jwenn rezilta a, epi ou fè misye a konnen li tou. Kijan ou panse li ta reyaji? Èske li ta ka blese w, oswa menase w pou sa, si li pa renmen rezilta tès ou a?
- Si ou vle, nou kapab fè yon ti egzèsis pou ede w pratike kèk jan ou kapab pale ak misye pou fè l konnen rezilta tès la, lè ou fin jwenn li. Èske ou enterese fè ti pratik sa a?

- Menm si tès VIH/SIDA disponib fasilman pou tout moun, sa p ap itil anyen si fanm yo pè al fè tès la, akòz vyolans yo kapab sibi lè yo kominike rezilta yo a.¹
- Lè n ap bay yon fanm enfòmasyon sou kapòt ak kijan pou anpeche VIH/SIDA, li enpòtan pou nou konsidere dezekilib pouvwa nan relasyon fanm sa a genyen ak mari li, oswa menaj li, epi danje ki ta kapab genyen pou li sibi vyolans.

Ki LÈ ou ta dwe sèvi ak gid sa a?

- Ou mèt sèvi ak ti gid sa a lè w ap pale ak fanm ki vini pou sèvis kawonnselling.
- Ou kapab sèvi ak sa ki nan gid sa a nan diferan moman pandan vizit yon pasyan. Swiv refleksyon ou ak jijman ou pou deside ki moman ki pi bon pou abòde koze vyolans sou fanm ak VIH/SIDA.

KIJAN ou dwe sèvi ak gid sa a?

- Dabò, akeyi moun nan ak tout kè w, mete li an konfyans, fè li santi ou konprann li epi ou la pou ou ede li.
- Modifye kesyon ak repons yo selon bezwen sant sante w la, selon bezwen pasyan an, epitou selon sikonstans moman an, ak kote ou ye a.
- Kesyon ki nan ti gid sa a, se sijesyon yo ye pou ede w kòmanse yon konvèsasyon ak pasyan an. Apre sa, se pou ou swiv kote pasyan an ap mennen konvèsasyon an. Sèvi ak sa li di ou pou poze li kesyon pa ou.

Trete pasyan an selon bezwen li

Lè pasyan an fin reponn kesyon ou yo, w ap genyen yon pi bon lide sou sitiyasyon li. Lè sa a, w ap kapab ba li plis enfòmasyon ak sipò selon bezwen li, epi ba li tretman ki reponn a sitiyasyon li.

Seksyon sa a nan ti gid la ap montre w kisa pou ou fè nan ka ki prezante pi souvan devan pwofesyonèl swen sante ki trete pasyan VIH/SIDA. Ou mèt ajoute lide pa w, baze sou pwòp konesans ou, konpetans ou, eksperyans ou, ak pratik sant sante w la.

Si pasyan an sibi vyolans deja, oswa li pè pou li pa sibi vyolans lè l ap kominike rezilta tè s li a, EPI si li PA VLE BAY MARI LI, OSWA MENAJ LI, REZILTA TÈS LI A:

- Fè li konnen li pa bezwen enkyete.** Di li se dwa li, menm jan ak tout moun, pou li viv san vyolans, epi pou li pwoteje tèt li kont danje vyolans.^{5,6}
- Respekte chwa li yo, epi ankouraje li nan desizyon li yo.** Pa trayi li, pa fè misye a konnen koze tè s la, ni pa fòse manmzèl al fè sa nonplis.¹⁰ Sa ta ka mete lavi li an danje! Respekte chwa li pou li pa di mari li, oswa menaj li rezilta li a. Ede li reflechi sou jan pou li evite misye a vin konnen li te fè tè s la, jiskask e li santi li alèz pou li pataje rezilta yo.
- Ba li sijesyon pou li pataje rezilta tè s la ak yon moun li fè konfyans.** Pale avè l sou posiblite pataje rezilta tè s la ak yon moun li ka fè konfyans. Malgre sosyete a konn bay moun ki sibi vyolans ak moun ki genyen VIH/SIDA pote move non, fè li konprann jan yon fanmi, oswa yon zanmi li fè konfyans kapab pote yon gwo sipò pou li nan moman difisil sa a.
- Ede li tabli yon plan pwoteksyon.** Yon plan pwoteksyon kapab pèmèt pasyan an pwoteje tèt li ak timoun li yo kont vyolans yo ta kapab sibi.^{5,6} (Gade pati “Plan pwoteksyon” nan menm ti gid sa a, pou plis detay.)
- Fè li konnen lòt sèvis ki disponib, kote ou kapab refere li.** Montre li tout chwa òganizasyon fanm ak lòt enstitisyon ki fè kawonnselling, oswa ki bay lòt kalite sèvis nan zafè VIH/SIDA nan zòn nan.^{1,5,6} Ba li bon esplikasyon pou li jwenn kote sa yo fasilman, epi ba li non moun li dwe kontakte anndan enstitisyon sa yo, otan ke posib. Si pa genyen sèvis konsa ki disponib nan zòn nan, fè yon brase lide avèk li pou li chwazi ki moun nan fanmi li, oswa zanmi li, li kapab fè konfyans, ki ta kapab ba li sipò pou ede li fè fas ak pwoblèm li yo, epitou ki kapab kenbe koze a konfidansyèl. Konsa, se pa sou ou sèlman l ap konte, kidonk w ap diminye tèt chaje pa w la, epi w ap pèmèt li kreye yon rezo sipò pou tèt li. (Gade seksyon “Kijan pou w refere pasyan an bay lòt sèvis” nan menm ti gid sa a, pou plis detay.)

- Mande li si mari li, oswa menaj li, genyen VIH/SIDA.** Lè rezilta tè s VIH/SIDA yon fanm diferan ak pa mari li, oswa menaj li (kidonk youn nan yo teste pozitif, epi lòt la teste negatif), se yon difikilte an plis nan desizyon fi a pou li pataje rezilta tè s li a ak misye a. (Gade seksyon “Lè rezilta tè s VIH/SIDA gason an ak pa fi a diferan” nan menm ti gid sa a, pou plis detay.)

SI FI A TA RENMEN PATAJE REZILTA TÈS LI A ak misye a, men li pè li kapab sibi vyolans pou sa:

- Fè li konnen divès chwa li genyen.** Esplike li li kapab chwazi pa pataje rezilta tè s la ak misye a, oswa rete tann jiskask e li santi li plis an sekirite pou li fè sa. Si li vle pataje rezilta a kanmenm, montre li tout fason sa kapab fèt, tankou mande yon moun akonpaye li lè l ap bay nouvèl la, oswa retounen ansanm ak misye a pou tou 2 fè tè s la, san li pa bezwen di misye se pa premye fwa li vini kote sa a. Ba li tout enfòmasyon, tout sipò ak tout tan li bezwen pou li kapab deside ki chwa ki pi bon pou sekirite li ak trankilite li. (Gade seksyon “Sipò pou devwale” nan menm ti gid sa a, pou plis detay.)
- Ede li devlope kapasite li ak je de wòl.** Egzèsis je de wòl se yon teknik enpòtan nan konsèy ak fòmasyon ou ap bay pasyan an pou li vin pi maton nan jan li pral kominike rezilta tè s li a. (Gade seksyon“Je de wòl” nan menm ti gid sa a, pou plis detay.) Lè pasyan an fin pratike je de wol yo, ou mèt sijere li kominike rezilta li a ak fanmi ak zanmi dabò, pou li prepare tèt li pou gwo moman kote l ap kominike l ak mari li, oswa menaj li.
- Mande li si mari li, oswa menaj li, genyen VIH/SIDA.** Si fi a konnen rezilta tè s pa li a diferan ak pa misye a, ou dwe byen fè li konprann jan sa kapab kreye plis difikilte toujou pou kominiksayon rezilta li a. Pèmèt li pran tout tan li pou li reflechi sou desizyon li a. (Gade seksyon “Lè rezilta tè s VIH/SIDA gason an ak pa fi a diferan” nan menm ti gid sa a, pou plis detay.)
- Ede li tabli yon plan pwoteksyon.** Yon plan pwoteksyon kapab pèmèt pasyan an pwoteje tèt li ak timoun li yo kont vyolans yo ta kapab sibi.^{5,6} (Gade pati “Plan pwoteksyon” nan menm ti gid sa a, pou plis detay.)
- Fè li konnen lòt sèvis ki disponib, kote ou kapab refere li.** Ba li referans lòt enstitisyon nan zòn nan ki ofri sèvis pou fanm ki sibi vyolans, oswa pou fanm ki viv ak VIH/SIDA. Ba li bon esplikasyon pou li jwenn kote sa yo fasilman, epi ba li non moun li dwe kontakte anndan enstitisyon sa yo, otan ke posib. Si pa genyen sèvis konsa ki disponib nan zòn nan, fè yon brase lide avèk li pou li chwazi ki fanmi li, oswa zanmi li, li kapab fè konfyans, ki ta kapab ba li sipò pou ede li fè fas ak pwoblèm li yo, epitou ki kapab kenbe koze a konfidansyèl.

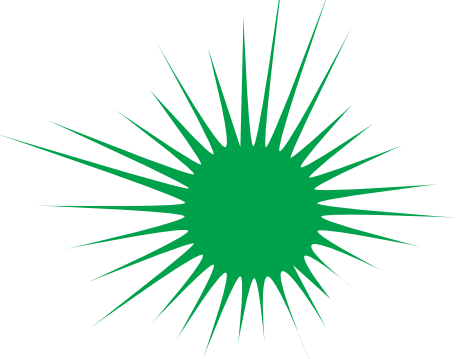
- Si tè s li a negatif, pale avèk li sou pwoteksyon kont VIH/SIDA.** Se pou li byen konprann kijan li kapab pwoteje tèt li pou li pa trape VIH/SIDA. Esplike li enpòtans sèvi ak kapòt, menm si misye a pa kwè yo bezwen yo, akòz tè s fi a negatif. (gade seksyon “Negosyasyon kapòt” nan menm ti gid sa a, pou plis detay.)

SI fi a deside kominike rezilta tè s li a, epi LI PA SANTI LI AN DANJE POU LI SIBI VYOLANS:

- Ankouraje li, montre li ou dakò avèk desizyon li pran an.
- Ba li tout sipò, tan ak asistans li bezwen pou li prepare tèt li pou kominikasyon rezilta a. Pa pouse li fè li twò vit si li poko pare.
- Pale avèk li sou swivi swen sante li pral bezwen, epi asire w ou reponn tout kesyon ak enkyetid li ta kapab genyen.
- Si ou sispèk fi a sibi vyolans, menm si li pa di w sa, epi li di w li pral kominike rezilta a ak misye a, men sa pou w fè:
 - Mete li alèz, epi fè li konnen li gen dwa pou li viv san vyolans.
 - Mande li si li ta renmen ou ba li referans kèk òganizasyon fanm, oswa ONG, oubyen ankò kote li kapab jwenn sèvis kawonnselling, pou plis sipò.

SI fi a ansent, oswa l ap bay timoun tete:

- Sonje vyolans kapab anpeche yon fanm ki genyen VIH/SIDA pran tout medikaman li yo a tan, jan doktè a preskri li yo, pou li pa transmèt viris VIH/SIDA a bay pitit li.
- Si fi a vle kominike rezilta li a, men li santi li kapab sibi vyolans pou sa,** fè li wè avantaj ak danje ki genyen nan kominike rezilta tè s li a, epi tretman li, ak mari li, oswa menaj li. Si li santi sa ka mete li an danje, pale avèk li sou jan li kapab rete tann jiskask e li pran dispozisyon pou asire sekirite li, anvan li kominike rezilta a.
- Si fi a deside li p ap kominike rezilta li a, akòz vyolans li kapab sibi pou sa nan men misye a,** brase lide avèk li sou jan l ap kapab kontinye swiv tretman an san misye a pa konnen. Pa egzanp, li kapab sere remèd antiretroviral yo (ARV) kay yon moun li fè konfyans, tankou yon fanmi, yon vwazen, oubyen yon zanmi.
- Si ou sispèk fi a sibi vyolans, menm si li pa di sa,** se pou w asire w li byen konprann kijan vyolans kapab mete ni li, ni tibebe l la an danje. Envite li tounen ankò pou yon lòt konsiltasyon si li ta renmen pale plis sou sa avèk ou.

Èske sant sante ou a pare pou resevwa pasyan VIH/SIDA pou kawonnselling? ⁵

Èske ou kapab garanti:

📄 **Enfòmasyon sou pasyan yo ap rete konfidansyèl, yo p ap soti deyò**

Ou dwe pale ak pasyan an sou kesyon konfidansyalite enfòmasyon li yo depi nan kòmansman konsiltasyon an. Epi ou dwe abòde tout sa ki kapab afekte konfidansyalite a, tankou si ou gen rapò ou oblije bay lòt moun oubyen bay lòt enstitisyon.

📄 **Pwoteksyon dosye**

Klinik la dwe genyen yon sistèm achiv ki kenbe dosye kliyan yo an sekirite. Dwe gen regleman ki endike ki moun ki gen dwa gade sa ki nan dosye yo.

📄 **Sant sante a ap toujou mete enterè pasyan yo an priorite**

Tout sèvis yo ofri nan sant sante dwe toujou ale nan pi bon enterè pasyan yo, epi yo dwe toujou garanti tout dwa pasyan yo respekte.

📄 **Yon sistèm referans efikas**

Klinik/sant sante a dwe kenbe yon lis ajou ak tout enfòmasyon egzak ki nesesè sou lòt sant, lòt òganizasyon oubyen lòt enstitisyon ki ofri sèvis ak sipò pou fanm ki ap sibi vyolans, oubyen ki gen VIH/SIDA.

Kijan pou w refere pasyan an bay lòt sèvis

- Ou dwe verifye tout referans ou genyen pou pasyan w yo, pou asire w yo ofri sèvis bon kalite.
- Founi detay sou enstitisyon w ap rekòmande bay pasyan w yo, pou ede yo chwazi sa ki pi bon pou yo, selon bezwen yo. Bay enfòmasyon tankou: adrès, telefòn, tip òganizasyon, pri yo, jou ak lè yo louvri, ki sèvis y ap ofri, kiyès ki pral resevwa pasyan an, ki disponiblite anplwaye yo, elatriye. Tout enfòmasyon sa yo dwe disponib fasilman pou tout moun nan sant sante a.
- Si santi sante w la poko genyen yon lis referans ekri, mande lòt sant sante nan kominote w la pou yo ba ou pa yo a, epi sèvi avè l pou kòmanse kreye pa w la. Si pa genyen ase sèvis fòmèl disponib nan kominote w la kote ou ta kapab refere pasyan w yo, pale avèk yo sou ki kote epi kijan yo kapab jwenn sipò enfòmèl nan kominote a.
- Lè ou founi referans bay yon fanm, ba li konsèy pou li byen sere enfòmasyon an, oswa ede li pou li sonje enfòmasyon li bezwen an, san li pa kenbe li sou papye, akòz danje ki ta genyen pou li, sizoka yon moun vyolan ta jwenn papye a.
- Anvan ou pale ak moun kote ou refere pasyan an, oswa ou pale de li ak lòt moun (nan yon lòt enstitisyon pa egzanp), se pou pasyan an di w akèl si li byen konprann tout bagay, epitou si li dakò.

Sipò pou devwale

Yo pale de sipò pou devwale lè genyen yon moun ki prezan pou bay sipò li lè yon fanm ap devwale rezilta tè s VIH/SIDA li a, pou diminye tansyon an, epi pèmèt fi a rete an sekirite. Pi souvan, se yon pwofesyonèl sante ki la pou bay sipò pou devwale a. Pasyan w lan kapab mande yon fanmi, oswa yon zanmi li fè konfyans pou li la ansanm avèk li lè l ap pale ak mari li, oswa menaj li sou koze rezilta tè s li a, lakay li. Konsa tou, li gen dwa vin wè w nan klinik ou a ansanm ak mari li, oswa menaj li a. Si yo vin kote w pou pale a, men sa ou dwe fè:

- Pou kòmanse kreye kondisyon sekirite, tabli règ jwèt yo pou pale a. Pa egzanp: pèsonn p ap rele fò sou pèsonn, epi lè yon moun ap pale, lòt moun nan p ap entewonp li.
- Pèmèt tou 2 moun yo di kijan yo santi yo. Pa kite youn nan yo domine pale a.
- Pou diminye tansyon an, pale ak kè kal sou konsekans rezilta tè s la, epi pèmèt chak moun ekspriime enkyetid ak santiman yo.
- Di yo klèman, malgre se yon moman ki difisil anpil pou yo, vyolans pa yon opsyon menm, li pa janm akseptab, epi olye pou li rezoud pwoblèm, se plis pwoblèm sa ap kreye toujou.
- Fè yo brase lide pou yo idantifye fanmi ak zanmi ki kapab ba yo sipò.

Negosyasyon kapòt¹¹

Pran tout san w pou fè pasyan w byen konprann kapòt pwoteje moun kont enfeksyon moun pran nan fè bagay, kont VIH/SIDA, epi kont gwosès. Men, lè yon fanm mande yon gason mete kapòt, sa kapab mete fanm sa a an danje pou li sibi vyolans. Si fi a pare pou li mande gason an mete kapòt, ede li devlope kapasite li nan negosye koze kapòt la. Ou ka fè je de wòl sou sa avèk li. Men yon egzanp dyalòg ou kapab sèvi pou ede li fè pratik negosyasyon an. Ou mèt adapte li selon moun nan. Ankouraje pasyan an reflechi sou tout pawòl yon gason ta kapab di pou li pa sèvi ak kapòt, epi ede pasyan an jwenn bon repons li kapab bay pou chak sa gason an di.

Si gason an di:	Fi a kapab di:
“Mwen pa renmen sèvi ak kapòt.”	“Si mwen pi alèz, nou tou 2 ap kapab jwi plezi a plis.”
“Pa gen plezi nan sèvi ak kapòt.”	“VIH/SIDA, lòt enfeksyon moun pran nan fè bagay, ak fè pitit sanzatan gen mwens plezi nan yo toujou.”
“Ou pa fè m konfyans!”	“Se pa yon kesyon konfyans non. VIH/SIDA ak kèk lòt enfeksyon moun pran nan fè bagay ka pa bay okenn siyal nan kòmansman. An nou pran prekosyon.”

Nòt: Si fi a pè pale sou koze VIH/SIDA ak gason an, epi si li fè sans pou relasyon pa yo, li kapab sèlman pale de evite fè pitit.

Je de wòl

Lè w fè je de wòl ak yon pasyan, sa kapab pèmèt li amelyore kapasite kominikasyon li ak konfyans li genyen nan tèt li pou li pale ak moun k ap viv avèk li a, oubyen ak lòt moun, sou kesyon fè tè s VIH/SIDA, fè moun konnen li gen viris VIH/SIDA, sèvi ak kapòt, elatriye. Lè w pral fè je de wòl ak pasyan an, men kèk prensip de baz pou ou swiv:

- Chita pale sa a ak moun k ap viv avèk li a p ap fasil; se pasyan an ki pou fè chwa sa a ak tout konesans li. Ou dwe sèten manmzèl mete sekirite li ak byennèt li an premye nan desizyon sa a.
- Ede pasyan an wè akèl tout sa konvèsasyon difisil sa a kapab genyen ladan li. Ede li byen planifye kilè epi ki kote l ap kapab fè chita pale sa a an sekirite.
- Mande pasyan an pou li reflechi, epi pou li prevwa tout jan konvèsasyon an kapab tounen.
- Jwe wòl moun ki pral anfas pasyan an (pa egzanp, mari li, oswa menaj li), fè pratik plizyè ka posib, epi pèmèt li fè repetisyon sou sa li pral di, e sa li pral fè nan chak ka.
- Apre chak ka, pale ak pasyan an sou lòt repons posib li te kapab bay tou.
- Gade ansanm avè l tout prekosyon li kapab pran davans pou asire sekirite li, pa egzanp: chwazi kote l ap pi an sekirite, pi bon lè nan jounen an (tankou pa chwazi moman misye a fin bwè tafya), epi si lòt zanmi, oubyen fanmi ta dwe la tou.